

Symphonia da Requiem

Prima Parte

Algemeen

Het humanitair engagement en de muzikale herkenbaarheid zijn de twee parameters die in de symfonie van Rudi Tas nauw met elkaar verbonden zijn. Het werk is gevrijwaard van hyperexperimentele technieken. Trouwens: een exuberante schrijftaal zou moeilijke te verzoenen zijn met het requiemgegeven. Via een 'nieuwe eenvoud' en een 'nieuwe harmonie' (van modaal naar post-tonaal evoluerend), zoekt de componist duidelijk naar een verfijnd traditionalisme.

De geest van een atonaal-dodecafonisch klimaat en het gebruik van repetitieve elementen en polytonale samenklanken blijven beantwoorden aan een kloeke eigentijdse taal.

De kleurrijke orkestratie, de rijke afwisseling in de verschillende soorten zangtechnieken (bocca chiusa, sotto voce, voce di testa) en de koor technieken (zoemkoor, fluisterkoor en spreekkoor), verhogen het hartstochtelijk impact van deze symfonie.

Prologo

In de korte instrumentale proloog wordt het thematisch materiaal voorgesteld. Er zijn drie kiemcellen, waarvan de eerste twee, respectievelijk het 'requiemmotief' en het 'leitmotiv' een melodische betekenis hebben. Het derde, het contrastmotief heeft een ritmisch impact.

Het leitmotiv bestaat uit twee op elkaar geplaatste reine kwinten, ontleend aan de naam HERman ROelstraete. In zijn melos is het requiemmotief directer bij het tekstgegeven betrokken. Het contrastmotief krijgt diverse emoties, van overwinningsmotief tot een angstuitdrukking voor de gerechtigheid.

Requiem

Na de contemplatieve inleiding van de recitant (op tekst van Valeer Deschacht) en de liturgisch-dramatische inzet van de sopraansolo, psalmodiëren de koren over het 'Requiem aeterna'. Even voor de aanzet van het 'lux perpetua' scheppen harp, klokkenspel en houtblazers een droombeeld van eeuwig licht. De in unisono gezette koorstemmen dialogeren mijmerend met de solopartij.

Het 'Te decet hymnus' evoceert een meer bewogen melodie die koor en orkest naar een emotionele climax leidt. 'Ad te omnis caro veniet' resulteert opnieuw in het requiem, waarna het contrastthema nogmaals opduikt. Een uitgebreide strijkersbezetting (15 partijen) epilogueert meditatief over het thematisch aanvangsmateriaal.

Dies Irae

Het 'Dies Irae' onderscheidt zich van de andere gezangen uit de dodenmis door zijn meer profane inslag. Vermoedelijk op tekst van Tomasso da Celano is het 'Dies Irae' een 'sequentia': een vorm die wijst op de verandering in melodie van ieder verspaar. De tekst die drama en pathetiek verenigt kan als hoogtepunt gelden van de middeleeuwse lyriek. Het 'Dies 'Irae' wordt gekenmerkt door zijn unitaire thematiek en structurele duidelijkheid. Na de tutti-aanhef ontstaat een kernachtig fugato, ontleend aan het leitmotiv. In de doorwerking krijgt de koorbehandeling een obstinate thematiek toebedeeld. De orkestratie wordt stelselmatig uitgebreid en tempo en dynamiek worden tot een climax opgevoerd. De onheilspellende en zelfs afschrikwekkende citaten uit de tekst: 'Quantus tremor' ... 'Hoe men siddren zal en beven, als de rechter heel ons leven in de weegschaal houdt geheven...' worden door het orkest op illustratieve wijze becommentarieerd: strijkers spelen met het hout van de strijkstok, de ratel kleppert, enz.

De beangstigende uitroep op 'responsura' ... 'waar God zelf zal vonnis wijzen' sluit dit deel van muzikale agressiviteit

af. Tussen de wisselende acclamaties op 'Dies Irae, dies illa' klinkt een sopraanreciet in vrije atonaliteit. De onrustige gejaagdheid van het hout, versterkt door een nijldige pizzicatoritmiek, roept enigszins de felheid uit de expositie terug. Een zoemkoor leidt de recitant in. Een smartelijk 'Dies Irae' weerklinkt... Opnieuw verschijnt het contrast-motief. Harp, celesta en zachte houtblazers zorgen voor een diafane kleur.

Rex Tremendae

De meelijwekkende sfeer in de dialogerende koorpartijen staat in volledig contrast met het vorige. Klinkend als een lyrische incantatie, homofoon uitgewerkt, wordt zij discreet begeleid door overwegend strijkers.

Recordare, Jesu Pie

Een broze cluster, gebouwd op een diatonische toonreeks, verhoogt de elegische sfeer in het 'Ne me perdas illa die'. Dubbelkorig uitgewerkt, falsetterende tenorstemmen (solokoor) en nauwelijkse ondersteuning door het orkest zijn de voornaamste ingrediënten.

De expressieve geladenheid van het 'Jesu Pie', melodisch ontleend aan de naam B.A.C.H., heeft twee redenen: H. Roelstraetes voorliefde voor het barokidoom enerzijds en anderzijds zijn overlijdensjaar (1985), waarin ook de 300ste verjaardag van de grootste componist aller tijden werd herdacht nl. Johann Sebastian Bach.

Deus Meus, Salva me

Het donkere koloriet met de trillende tamtam, de zware tonen van de contrafagot, de basklarinet en de harptimbres staan contrastrijk tegenover het aangewende fluisterkoor. Het laatste 'Salva me' resulteert in een polyritmische passage waarin de sterk bezette percussiegroep (4) een ritmische verfijning brengt. De koren reciteren sprekend 'Quaerens me'.

Juste Judex - Ingemisco

Juste Judex en Ingemisco refereren opnieuw naar een variatie op het leitmotiv. De metrische bewogenheid van het obstinaatthema heeft een dwingender karakter dan in de expositie. De markante strijkerspartijen en een uitzinnige tamboerijn leiden de koren naar een grandioze climax.

In een volkomen ingetogenheid heft de sopraan het 'Inter oves' aan. De strijkers, verdeeld over strijkkwintet en strijkorkest, begeleiden deze smeekbede samen met de harp. De engelse hoorn en de fagot zetten dit 'gebed' verder, waarin het ootmoedige smeken treffend wordt geïllustreerd door de repetitieve toonspraak.

In het daaropvolgende 'meditativo', een sterk emotionele epiloog, klinken nostalgische strijkers hier en daar zelfs met een schrijnende ondertoon. Het 'Dies Irae' eindigt met de door de componist ingelaste passus 'Deus meus, salva me'. De syllabische zangstijl verhoogt het dramatisch accent.

Secunde Parte

Epitaphium

Voor het 'Epitaphium' koos Rudi Tas drie teksten. Alle drie verwerken ze een 'exodus-gedachte' en bezingen ze de uittocht en het afscheid. Ze drukken zowel berusting als hoop uit in het overleven van de gesst. In het vocale gedeelte werd de tekst ontleend aan psalm 103 (vers 15-16) van het vierde psalmenboek en aan het derde koraal uit 'Exodus'. Dit van 1973 daterende werk van Herman Roelstraete voorzag hijzelf van tekst. Voor deze gelegenheid werden ze in het Latijn vertaald door Marcel Demuynck en Romain Vandeplasse.

Introductie

Bongos, toms, tenor drum en bass drum delen een duistere mystiek waarmee dit tweede deel geopend wordt. Met een kwintmotief en een hoornsolo roept de componist reminiscenties op aan 'Exodus' van Herman Roelstraete. Dit somber en navrant klinkend openingsadagio dat de doodsgedachte uitdrukt, krijgt een sprankeltje hoop door de tonaalgerichte conclusie in het slotakkoord.

Adagietto Teneramente (sopraansolo)

De teergevoelige stemming en de affectieve lyriek maken deze sopraanaria tot een van de ontroerendste momenten uit dit werk. Een subtiele orkestratie ondersteunt deze serene cantiek. Het fijn palet waarin harp, klokkenspel, xylofoon en pizzicostrijkers bewegen, zorgt voor feërieke klankcombinaties. Terwijl de cantilene uitdeint, wordt zij abrupt onderbroken door het strijkorkest dat met een hartstochtelijke bewogenheid het requiemmotief vertolkt. Met sourdine gedempte trompetten prolongeren hetzelfde motief in een gewijzigde gedaante.

Omnes Mori est necesse

Koor en orkest verenigen zich in een statig marstempo dat het 'Omnes Mori' (Alle mensen moeten sterven) aanheft. In de doorwerking blijft de levendige stuwung van een variabele ritmiek en een Balkanritmiek kenmerkend. Tenoren en bassen zingen een bezielde 'Amen' dat de reëxpositie van de sopraanaria afsluit. Het slotwoord van de recitant impliceert een emotionele boodschap.

Lux Aeterna - Liber Me - Coda

Hoop en tederheid zijn weer de voornaamste kenmerken in de subtiliteit van het instrumentale koloriet. De ruimtelijke bezetting tussen de strijkers, harp en piccolo schept een visioen van paradijselijk licht. Alle hoofdgedachten keren een laatste maal terug. Strijkers bereiken etherische hoogten. 'Requiem' en 'Liber Me', respectievelijk gezongen door de sopraansolo en de koren, klinken met een onbestemd verlangen. De recitant prevelt zijn laatste woorden 'Vaarwel mijn vriend, rust zacht'...